



Kanser Hastalarının Bilgi Arayışında İnternet Kullanımı

Eda Yirmibeşoğlu*, Ayşen Sevgi Öztürk*, Haldun Şükrü Erkal **, İbrahim Egehan*

*Gazi Üniversitesi Tıp Fakültesi, Radyasyon Onkolojisi AD. Ankara

**İnönü Üniversitesi Tıp Fakültesi, Radyasyon Onkolojisi AD. Malatya

Amaç: Bu çalışmada, kanser tanısı almış hastaların ve birinci-derece yakınlarının, kanser ile ilişkili bilgi edinmek amacı ile İnterneti kullanım sıklıklarının ve İnternet kullanımını belirleyen etkenlerin ortaya konulması amaçlanmıştır.

Gereç ve Yöntem: 1 Ekim 2003 ile 31 Aralık 2003 arasında 256 hastadan İnternet kullanım sıklıkları ile çeşitli sosyodemografik özelliklerinin belirlenmesi amacı ile hazırlanan bir anket formunu doldurmaları istendi.

Bulgular: Hastalardan 139'u erkek ve 117'si kadındı ve yaşları 18 ile 83 (ortanca, 53 yaş) arasında değişmekteydi. Hastalardan 233'ü okur-yazardı ve bunlardan 78'i lise ya da üniversite mezunuydu. Hastaların 174'ü şehir merkezlerinde ikamet etmekteydi ve 156'sı düzenli iş sahibiydi. Hastaların 46'sı kendileri, kalan hastaların 147'sinin ise birinci-derece yakınları bilgisayar kullanmayı biliyordu. Hastalardan ve birinci-derece yakınlarından 135'inin evinde, 71'inin ise işyerinde ulaşabileceği İnternet bağlantılı bilgisayar vardı. Hastalardan 92'si kendileri ya da birinci-derece yakınları aracılığı ile kanser ile ilişkili bilgi edinmeye çalışmıştı. Bunlardan 11'i ve kalan hastaların 55'inin aile bireyleri hastalığa ilişkin bilgi arayışı amacı ile İnterneti kullanmıştı. Erkek cinsiyet, lise ya da üniversite mezunu olunması, şehir merkezinde ikamet edilmesi, düzenli iş sahibi olunması ve ulaşılacak İnternet bağlantılı bilgisayar varlığı, kanser ile ilişkili bilgi edinmek amacı ile artmış İnternet kullanım sıklığını belirleyen etkenler olarak saptandı.

Sonuç: Gazi Üniversitesi Tıp Fakültesi Radyasyon Onkolojisi Anabilim Dalı'na başvuran hastaların, kanser ile ilişkili bilgi almaya yönelik olarak İnternet kullanım sıklığı belirgin şekilde yüksektir. Hastaların doğru, anlaşılabilir ve güncel bilgilere kolaylıkla ulaşmasını sağlamak için radyasyon onkolojisi birimlerinin bu kaynaklar ile yakından ilgili olmaları gereklidir.

Anahtar Kelimeler: Kanser, İnternet, Sosyodemografik özellikler

Factors Affecting Diagnostic and Therapeutic Process in Cancer Patients

Aim: This study evaluated the frequency and the determinants of Internet utilization among cancer patients and their first-degree relatives in attempt to obtain cancer related information.

Materials and Method: From October 1st, 2003 till December 31st, 2003, 256 patients were asked to complete a questionnaire regarding their Internet utilization and various sociodemographic features.

Results: There were 139 males and 117 females, with their ages ranging from 18 to 83 years (median, 53 years). There were 233 literate patients, of whom 78 had a minimum of high school degree. There were 174 patients residing in metropolitan areas and 156 with regular jobs. There were 46 patients who were computer-literate themselves and 147 who had computer-literate first-degree relatives. There were 135 patients and first-degree relatives with Internet access at home and 71 with Internet access at work. Ninety-two patients or their first-degree relatives had an attempt to obtain cancer related information. Of these, 11 patients and 55 first-degree relatives had used Internet as a resource. Male gender, having a minimum of high school degree, residing in metropolitan areas, having regular jobs and having Internet access at home or at work were the determinants of Internet utilization in attempt to obtain cancer related information.

Conclusion: Patients admitting to the Department of Radiation Oncology at Gazi University Faculty of Medicine had a significantly high Internet utilization in attempt to obtain cancer related information. Radiation oncology facilities should familiarize themselves with these resources and should attempt to provide relevant, clear and up-to-date information that patients could readily identify and access.

Key Words: Cancer, Internet, Sociodemographic factors

Elektronik bilgi ve iletişimin yaşamın her alanında yaygın şekilde kullanılmaya başlandığı günümüzde, dünya pek çok değişime ve gelişime sahne olmaktadır. İnternet ağı 1990'lı yılların başlarında tanıtılmaya başlanmış ve giderek artan bir hızla büyüme göstermiştir. Tüm dünyada olduğu gibi, ülkemizde de İnternet kullanımı yaygınlaşmakta ve günlük hayatın bir parçası haline gelmektedir. Türkiye'de 2005 yılı için İnternet kullanıcısı sayısının 8.8 milyona ulaşacağı tahmin edilmektedir. İnternet kullanımının yaygınlaşması ile birlikte, sağlık alanında bilgi edinimi amacı ile İnternet kullanımı da artmaktadır.¹ İnternet, hastalar için kullanışlı ve sınırsız bilgiye hızlı, ucuz ve engelsiz şekilde erişim sağlamaktadır. Hastalıkları ve tedavi seçenekleri hakkında bilgi sahibi olmak isteyen hastalar, diğer kaynaklardan yapacakları zahmetli araştırmalara karşılık İnternet kullanımı yolu ile bu bilgilere çok kısa sürede ulaşabilmektedirler.² Bu arada, klinisyenler tarafından hazırlanmış olan Web sayfaları daha güvenilir bilgiler içermekte ve daha çok ilgi çekmektedir. Kanser hastaları da İnternet üzerinde farklı tedavi yöntemleri, klinik çalışmalar ve alternatif seçenekler ile ilgilenmektedirler.³

İnternette çok sayıda Web sayfası, hastaların ve hasta yakınlarının diğer sağlık sorunlarında olduğu gibi kanser hastalığı konusunda bilgiye ulaşmalarına aracılık etmektedir. Kanser hastalarının İnternet kullanım sıklığının bilinmesi, hastaların bilgilendirilmesi için kullanılacak kaynakların geliştirilmesini ve hastalar tarafından ulaşılan bilgilerin içeriğinin klinisyenler tarafından kontrol edilebilmesini sağlayabilir.⁴ Bu çalışmada, kanser tanısı almış hastaların hastalıklarına ilişkin bilgi edinmek amacı ile İnternet kullanım sıklığının belirlenmesi ve İnternet kullanımını belirleyen etkenlerin ortaya konulması amaçlanmıştır.

GEREÇ VE YÖNTEM

Çalışma, Gazi Üniversitesi Tıp Fakültesi Radyasyon Onkolojisi Anabilim Dalı'na Ekim 2003 ile Aralık 2003 tarihleri arasında başvuran ve yaşları 18 ve üzerinde olan 256 hastaya anket formlarının uygulanması yolu ile gerçekleştirildi. Anket formları Radyasyon Onkolojisi Anabilim Dalı'nda çalışan iki Araştırma Görevlisi tarafından, hastalarla isteğe bağlı olarak yüz yüze görüşme yapılması yolu ile, uygulandı. İki sayfadan oluşan anket formları hastaların sosyodemografik özelliklerini (cinsiyet, yaş, medeni durum, kendilerinin ve eşlerinin meslekleri, kendilerinin ve eşlerinin eğitim

durumları, ikamet ettikleri yer) inceleyen sekiz soruyu ve hastaların hastalıklarına ilişkin bilgi arayışını belirleyen etkenleri (hastalıkları hakkında araştırma yapmaları, bilgi edinmek amacı ile kullandıkları kaynaklar, bilgisayar kullanımları, birinci-derece yakınlarının bilgisayar kullanımı ve edindikleri bilgileri hekimleri ile tartışmaları) inceleyen yedi soruyu içermektedir.

İstatistiksel analizler "SPSS for Windows" yazılım paketinin "10.0" sürümü kullanılarak gerçekleştirildi. Hastalar arasında hastalıklarına ilişkin bilgi edinmek amacı ile İnternet kullanım sıklığını belirleyen etkenlere ilişkin farklılıkların istatistiksel anlamlılık açısından değerlendirilmesi amacı ile ki-kare testi kullanıldı.

BULGULAR

Çalışmada yer alan 256 hastanın 139'u (% 54) erkek ve 117'si (% 46) kadındı ve yaşları 18 ile 83 (ortanca, 53 yaş) arasında değişmekteydi. Hastalardan 210'u (% 82) evli, 28'i (% 11) dul, 18'i (% 7) bekarı. Hastaların 156'sı (% 61) düzenli iş sahibi iken, evli olan 210 hastanın eşlerinin 99'u (% 47) düzenli iş sahibiydi. Hastalardan 23'ü (% 9) okur-yazar değildi. Okur-yazar olan 233 hastadan 127'si (% 50) ilkökul, 28'i (% 11) ortaokul, 33'ü (% 13) lise ve 45'i (% 17) üniversite mezunuydu. Evli olan 210 hastanın eşlerinin 16'sı (% 8) okur-yazar değildi. Okur-yazar olan 194 eşin 121'i (% 58) ilkökul, 19'u (% 9) ortaokul, 34'ü (% 16) lise, 20'si (% 9) üniversite mezunuydu. Hastaların 174'ü (% 68) şehir merkezlerinde, 57'si (% 22) ilçe merkezlerinde, 25'i (% 10) köylerde ikamet etmekteydi. Hastalardan 92'si (% 36) kendileri ve birinci-derece yakınları aracılığı ile kanser ile ilişkili bilgi edinmeye çalışmıştı. Hastaların 46'sı (% 18) kendileri, kalan 210 hastadan 147'sinin (% 57) ise birinci-derece yakınları bilgisayar kullanmayı biliyordu. Hastalardan 50'sinin (% 19) ulaşabileceği ortamda İnternet bağlantılı bilgisayar bulunmazken, 135'inin (% 53) evinde, 71'inin (% 28) ise işyerinde ulaşabileceği İnternet bağlantılı bilgisayar vardı. Hastaların 66'sında (% 25) hastalığa ilişkin bilgi arayışı amacı ile İnternet bağlantılı bilgisayarlardan yararlanılmıştı. Hastaların 11'i (% 4) ve 55 hastanın (% 21) birinci-derece yakınları hastalığa ilişkin bilgi arayışı amacı ile İnterneti kullanmıştı. Hastalardan 41'i (% 16) elde ettikleri bilgileri kendilerini tedavi eden hekimleri ile tartışmıştı.

Hastalar arasında hastalıklarına ilişkin bilgi edinmek amacı ile İnternet kullanım sıklığını belirleyen etkenlere

ilişkin farklılıklar değerlendirildiğinde erkek cinsiyet ($p = 0.04$, $\chi^2 = 4.22$), düzenli iş sahibi olunması ($p = 0.02$, $\chi^2 = 5.19$), lise ya da üniversite mezunu olunması ($p < 0.001$, $\chi^2 = 32.34$), eşlerin lise ya da üniversite mezunu olması ($p < 0.001$, $\chi^2 = 24.48$), şehir merkezinde ikamet edilmesi ($p < 0.001$, $\chi^2 = 16.19$), bilgisayar kullanımı ($p < 0.001$, $\chi^2 = 20.41$), birinci-derece yakınlarının bilgisayar kullanımı ($p < 0.001$, $\chi^2 = 20.41$), evlerinde ulaşılabilecek İnternet bağlantılı bilgisayar varlığı ($p < 0.001$, $\chi^2 = 25.96$) ve işyerlerinde ulaşılabilecek İnternet bağlantılı bilgisayar varlığı ($p < 0.001$, $\chi^2 = 43.63$) kanser ile ilişkili bilgi edinmek amacı ile artmış İnternet kullanım sıklığını olumlu yönde belirleyen etkenler olarak belirlendi. Hastaların yaşlarının ($p = 0.94$, $\chi^2 = 0.01$), medeni durumlarının ($p = 0.45$, $\chi^2 = 0.58$) ve eşlerinin mesleklerinin ($p = 0.44$, $\chi^2 = 0.60$) ise kanser ile ilişkili bilgi edinmek amacı ile artmış İnternet kullanım sıklığını belirleyen etkenler olmadığı saptandı.

TARTIŞMA

Hastaların hastalıkları ve uygulanacak tedaviler konusunda bilgilendirilmesi, her hekim için yasal bir görev ve ahlaki bir sorumluluktur. Kanser hastalarının hayatı tehdit edici durumları, uygulanacak tedavilerin ciddiyeti ve bu konular hakkında hastaların bilgi eksiklikleri, hastaların hastalıklarına ve olası tedavi komplikasyonlarına bağlı olarak yaşayabilecekleri anksiyetenin düzeyini arttırabilmektedir. Bununla birlikte, en temel hak olan yaşama hakkı ve geleceğini planlama insiyatifi hastada olmalıdır. Hekim, hasta ve aile üçgeninde hastalık ve tedavi yöntemleri ile ilgili bilgiler tartışılmalı ve paylaşılmalıdır. Lamszus ve arkadaşları, hastaların bilgilendirilmesinin ve hekim ile hasta arasındaki ilişkinin geliştirilmesinin, radyoterapi uygulanan hastaların hastalıklarına ve uygulanan tedavilere bağlı korku ve stres ile başa çıkmalarına ve bu şekilde yaşam kalitelerinin arttırılmasına yardımcı olduğunu göstermişlerdir.⁵

Gazete, radyo ve televizyon gibi geleneksel kitle iletişim araçlarının, sayıca çokluklarına karşın, güvenilirlikleri tartışılmalıdır. Öte yandan İnternet, hastaların bilgilendirilmesinde kullanılacak ek bir kaynak olarak ortaya çıkmaktadır. Çeşitli İnternet siteleri hastalara tamamen yabancı oldukları ve sormaya çekindikleri tüm bilgileri sunmaktadır. İnternet kullanımı, hastaların hastalıkları ve uygulanacak tedaviler hakkında geniş bilgi içerisine hızlı, ucuz ve engelsiz olarak erişimini

sağlamaktadır. Hastaların edindikleri bilgiler sonucunda hekimlerine yeni sorular sormaya yönelmeleri, hekimlerin de kendilerini geliştirmelerine ve yeni bilgileri takip etmelerine aracılık etmektedir. Helft ve arkadaşları, kanser hastalarının bilgi edinimi amacı ile kitle iletişim araçlarının kullanımlarını ve bu kaynaklar aracılığı ile edindikleri bilgilerin beklenti düzeylerine etkisini inceledikleri çalışmalarında, hastaların % 71'inin tanı konması aşaması ile birlikte kitle iletişim araçlarında hastalıkları hakkında sunulan bilgilere daha fazla ilgi göstermeye başladıklarını bildirmişlerdir. Kitle iletişim araçlarından yararlanan hastaların % 38'inin edindikleri bilgileri hekimleri ile tartıştıkları, % 25'inin hastalıkları ile ilgili beklentilerinin yükselmiş olduğu ve % 10'unda edinilen bilgilerin tedavi kararının verilmesi aşamasında etkili olduğu saptanmıştır.⁶

Günümüze dek, kanser hastalarının İnternet kullanımını araştıran az sayıda ve küçük çalışmalar yapılmıştır. Helft ve arkadaşlarının çalışmasında kanser hastalarının % 40'ının bilgi edinmek amacı ile İnterneti kullandıklarını bildirilmiştir.⁶ Vordermark ve arkadaşları, radyoterapi uygulanan hastaların % 12'sinin hastalıkları hakkında bilgi edinmek amacı ile İnterneti kullandığını, % 15'inin ise İnternete dayalı bilgileri aileleri aracılığı ile edindiklerini bildirmişlerdir.⁷ Metz ve arkadaşları ise, radyoterapi uygulanan hastalardan % 29'unun hastalıkları hakkında bilgi edinmek amacı ile İnterneti kullandığını bildirmişlerdir.⁸

İnterneti kullanan kanser hastaları açısından yeni açılımlar devam etmektedir. Pautler ve arkadaşları tarafından yapılan bir çalışmada, prostat kanserli 312 hastanın % 29'unun hastalıkları hakkında bilgi edinmek amacı ile İnterneti kullandığı ve % 8'inin edindikleri bilgiler sonucunda tedavi kararına etkin şekilde katkıda bulunduğu bildirilmiştir. Genç, eğitim düzeyi yüksek, daha önce bilgisayar kullanan ve bilgisayarı bulunan hastalarda bilgi edinme amacı ile İnterneti kullanım oranının daha yüksek olduğu bulunmuştur.⁹

İnternette sağlık ile ilgili bilgilerin çeşitli Web sayfalarından sağlanabilmesi, güvenilirlik konusunda çelişkiler yaratmaktadır. Latthe ve arkadaşları¹⁰ ile Doupi ve van der Lei¹¹ İnternet aracılığı ile edinilen bilgilerin her zaman güvenilir olmayabileceğini bildirmişlerdir. Sandvik¹² ise İnternet aracılığı ile edinilen bilgilerin diğer kitle iletişim araçlarından edinilen bilgiler ile karşılaştırıldıklarında benzer güvenilirlik düzeyinde olduğunu öne sürmüşlerdir. Bu

bağlamda, Web sayfalarının tümü ile denetiminin mümkün olmaması nedeni ile, klinisyenler ve sağlık kuruluşları tarafından hazırlanmış olan Web sayfalarında hastalara yönelik olarak tanı ve tedavi aşamalarını içeren, kolay ulaşılabilir, açık, anlaşılır bilgilerin sunulması gerekmektedir.

Bu çalışmada, Gazi Üniversitesi Tıp Fakültesi Radyasyon Onkolojisi Anabilim Dalı'na başvuran hastaların, hastalıkları ve tedavileri konusunda bilgi almaya yönelik olarak İnternet kullanım sıklığının belirgin şekilde yüksek olduğu gösterilmiştir. Hastaların hastalıkları ve olası tedavi komplikasyonları hakkında bilgi sahibi olmaları, hastalık karşısında güçlü durabilmelerini ve bilinmezliğin yaratabileceği anksiyete ile başa çıkabilmelerini sağlamaktadır. Aynı zamanda, elde edilen bilgiler hastaların tedavi kararı aşamasında aktif rol almaları sonucunda tedaviye uyumlarını da arttırmaktadır. Güvenilir ve kaliteli bilgiye ulaşan hastalarda, hastalıkları ile ilgili beklenti düzeyleri ve hayat kaliteleri yükselmektedir. Kanser hastaları ve yakınlarının doğru, anlaşılabilir ve güvenilir bilgilere ulaşmasını sağlamak için klinisyenlerin ve tedavi kurumlarının Web sayfalarında güncel ve kanıtı dayalı bilgilere yer vermeleri gerekmektedir.

KAYNAKLAR

1. Doyle DJ, Ruskin KJ, Engel TP. The Internet and medicine: Past, present, and future. *Yale Journal of Biology and Medicine* 1996; 69: 429-37.
2. Jadad AR. Promoting partnerships: Challenges for the Internet age. *British Medical Journal* 1999; 319: 761-4.
3. Shepperd S, Charnock D, Gann B. Helping patients access high quality health information. *British Medical Journal* 1999; 319: 764-6.
4. Hellawell GO, Turner KJ, Le Monnier KJ, Brewster SF. Urology and the Internet: An evaluation of Internet use by urology patients and of information available on urological topics. *British Journal of Urology* 2000; 86: 191-4.
5. Lamszus K, Verres R, Hubener KH. How do patients experience radiotherapy? *Strahlentherapie und Onkologie* 1994; 170: 162-8.
6. Helft PR, Hlubocky F, Daugherty CK. American oncologists' views of Internet use by cancer patients: A mail survey of American Society of Clinical Oncology members. *Journal of Clinical Oncology* 2003; 21: 942-7.
7. Vordermark D, Kolbl O, Flentje M. The Internet as a source of medical information: Investigation in a mixed cohort of radiotherapy patients. *Strahlentherapie und Onkologie* 2000; 176: 532-5.
8. Metz JM, Devine P, DeNittis A, Jones H, Hampshire M, Goldwein J, Whittington R. A multi-institutional study of Internet utilization by radiation oncology patients. *International Journal of Radiation Oncology Biology Physics* 2003; 56: 1201-5.
9. Pautler SE, Tan JK, Dugas GR, Pus N, Ferri M, Hardie WR, Chin JL. Use of the Internet for self-education by patients with prostate cancer. *Urology* 2001; 57: 230-3.
10. Latthe M, Latthe PM, Charlton R. Quality of information on emergency contraception on the Internet. *British Journal of Family Planning* 2000; 26: 39-43.
11. Doupi P, van der Lei J. Rx medication information for the public and the WWW: Quality issues. *Medical Informatics and the Internet in Medicine* 1999; 24: 171-9.
12. Sandvik H. Health information and interaction on the Internet: A survey of female urinary incontinence. *British Medical Journal* 1999; 319: 29-32.

Yazışma Adresi

Doç.Dr.Haldun Şükrü Erkal
P.K. 215, 44100, Malatya
Tel : 422 341 0589
E-Posta: hserkal@inonu.edu.tr